

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „ION HELIADE RĂDULESCU” DÂMBOVIȚA
AMICALĂ BIBLIOTECARILOR & BIBLIOFILILOR
Amor Librorum Unit Nos

ISTORIA CĂRȚII ȘI BIBLIOTECILOR

CONTRIBUȚII LA UN CONCEPT DE ACTUALITATE

Volum îngrijit de Agnes Erich, Gheorghe Buluță, Victor Petrescu

Editura **Bibliotheca**
Târgoviște, 2013

CĂRȚI UITATE, CĂRȚI REGĂSITE.

Date culese cu ocazia cercetării unui fond inedit

Arhim. dr. Policarp Chițulescu
Biblioteca Sfântului Sinod

NESTATORNICĂ ȘI VREMELNICĂ este viețuirea omului pe acest pământ, la fel și soarta lucrurilor și mai ales, a cărților agonisite cu trudă și cheltuială. Cine poate ști pe unde vor avea să zacă volumele neprețuite? Sau cine le poate hărăzi o sigură și fericită adăpostire? Căci timpurile tulburi, cu războaie și schimbări de regimuri, risipesc ceea ce noi credem că am statornicit pentru totdeauna. Așa au ajuns cărțile a numeroase personalități să fie pierdute, sau din contră, regăsite după sute de ani de uitare...

Ne-am îngăduit aceste puține rânduri de cugetare cu ocazia unei realizări de anvergură pentru cultura română, pentru istoria cărții și a bibliotecilor. În luna octombrie 2012, *Biblioteca Sfântului Sinod* s-a îmbogățit cu un substanțial fond de carte veche românească și străină la care se adaugă și câteva prețioase manuscrise. Aceste valori au fost aduse de la istorica *Biblioteca a Facultății de Teologie* din București, la Palatul Bibliotecii Sfântului Sinod de la Antim. Demersul se constituie ca un pas firesc, întrucât toate bibliotecile patrimoniale ale instituțiilor bisericești (seminarii, facultăți, asociații și societăți teologice etc.) au fost incluse în colecțiile Bibliotecii sinodale, mai ales, după desființarea acestora petrecută în 1948. Despre multe din bibliotecile ecleziastice ne-au rămas ascunse multe lucruri, dar cercetarea atentă a fondurilor Bibliotecii Sfântului Sinod continuă să aducă lumină asupra unor aspecte neștiute sau trecute cu vederea.

Nu a fost ușor să răspundem la întrebarea: Cum s-a format biblioteca Facultății de Teologie din București?

În 1881 a luat ființă ceea ce avea să devină o facultate de teologie. Lipsurile erau enorme și doar dăruirea unor oameni cu credință a făcut ca ea să subziste: profesorii predau atunci cursurile benevol și aceasta, pe unde găseau un spațiu disponibil, deoarece lipsea un sediu propriu. În 1893 a fost construit la mănăstirea Radu Vodă un *Internat Teologic*, în care erau cazați și instruiți studenții, în afara cursurilor de zi. Aici a fost adusă și o bibliotecă, înființată încă din 1887 de *Societatea studenților în teologie*, tot aici au fost adăpostite manuscrisele și cărțile vechi de care se slujiseră cândva, învățații călugări din mănăstirea Căldărușani. Unii profesori precum: G. Zottu, C. Erbiceanu, D.G. Boroianu, I. Mihălcescu, V. Ispir etc. au donat facultății, bibliotecile personale. Știm și că în martie 1944, Facultatea de Teologie din Cernăuți s-a refugiat cu tot patrimoniul la Râmnicu Vâlcea,

apoi la Suceava unde a continuat să ființeze scurt timp. În 1948, biblioteca de la Suceava a ajuns la Internatul teologic. Tot în 1948, când s-au desființat și *Seminarul Central*¹ și *Seminarul Nifon*, bogatele lor biblioteci au fost concentrate de asemenea, la Radu Vodă. În 1950 clădirea Internatului teologic de la Radu Vodă (desființat și el în 1948) a fost preluată de Stat pentru o Școală de partid, mai apoi funcționând aici, Liceul *I. Creangă*. În 1951, bogata sa bibliotecă a fost inventariată de către Facultatea de Teologie și predată în parte, în 1959, Bibliotecii Sfântului Sinod, reorganizată total, de către patriarhul Justinian Marina, în Palatul sinodal de la mănăstirea Antim. O altă parte a bibliotecii Facultății a fost dusă în noul sediu de la Sfânta Ecaterina. Acolo au fost adăugate cărți vechi și unele dublete din Biblioteca Reședinței patriarhale care nu deținea un spațiu generos de depozitare. Să nu uităm că la Reședința mitropolitului-primat, (azi Reședința patriarhală), titularii își lăsau bibliotecile alături de cele ale înaintașilor. Găsim cărți de la mitropoliții: Calinic Miculescu (+1886, cunoscut ca bibliofil și colecționar de carte), Conon Arămescu-Donici (+1922), Miron Cristea (+1939), Justinian Marina (+1977), Justin Moisescu (+1986), Teoctist Arapașu (+2007) (patriarhii Justinian și Teoctist și-au donat cea mai mare parte a bibliotecii personale, Seminarului Teologic din București).

În fondul de la facultate, au fost descoperite multe volume (înregistrate între 1851-1854) care au făcut parte din bibliotecile Seminariilor Teologice de la Ismail (Galați), Huși și Buzău; desființate în 1893, cărțile acestor Seminarii au fost și ele concentrate la București.

În 1929, când a dobândit un spațiu propriu, la etajul II din clădirea Universității, Facultatea de Teologie din București și-a înființat și ea, separat de biblioteca *Societății studenților în teologie* aflată la Internatul teologic de la Radu Vodă, o Bibliotecă centrală de care se slujește până astăzi. Bibliotecari riguroși, bine pregătiți au îmbogățit colecțiile și au făcut biblioteca un adevărat izvor de cunoaștere pentru viitorii păstori de suflete.

Anul trecut, am aflat în clădirea de la Sfânta Ecaterina, într-o încăpere retrasă, mii de volume deosebit de prețioase. Valoroase nu doar pentru legăturile elegante în pergament sau piele, nu doar pentru edițiile rare, ci și pentru ex-librisurile și însemnările cuprinse pe marginile filelor care ne ajută să reconstituim niște verigi lipsă din istoria bibliotecilor ecleziastice, în fond, fiind vorba despre aspecte strâns legate de cultura românească.

La transferul cărților, petrecut de-a lungul mai multor zile, au lucrat uneori, într-o singură zi, și câte 20 de persoane pentru ca volumele să fie rânduie cu îndemănare, pe rafturile bibliotecii sinodale de la Antim.

Miile de volume aduse la Sf. Sinod, conțin predominant, literatură teologică în limbile greacă și latină. Dar cărturarilor posesori dețineau și opere istoice sau ediții rare cu lucrările clasicilor greci și latini. Cum Răsăritul se afla sub ocupație otomană, iar patriarhii ortodocși în pribegie, Occidentul a oferit șansa publicării operelor Părinților Bisericii (Dionisie Areopagitul, Grigorie al Nyssei, Atanasie cel

Mare, Ioan Gură de Aur etc.) în ediții critice, nu de puține ori, de mare întindere. Multe dintre acestea au rămas ca repere până azi.

Unele exemplare transferate la Biblioteca Sfântului Sinod păstrează un ex-libris mărunț, inconfundabil, cu numele lui C. Erbiceanu. Pe unele cărți grecești și românești aflăm marca de posesie a mănăstirii Căldărușani. Aceste volume au constituit *izvoadele* de pe care s-a tradus și publicat în românește în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Numeroși greci, unii stabiliți prin Țările Române, semnează pe file: cunoscutul profesor de teologie, Mitrofan Gregoras din Dodona, prieten apropiat al stolnicului Constantin Cantacuzino și al domnitorului Constantin Brâncoveanu semnează pe o ediție rară cuprinzând scrierile Sf. Vasile al Seleuciei (în Biblioteca Sf. Sinod există mai multe volume cu marca sa de posesor). Printre cele mai interesante cărți tipărite în Occident, situez celebra lucrare *Bibliotheca*, aparținând marelui patriarh Fotie al Constantinopolului, imprimată la Anvers în 1611. Ceea ce îi dă o valoare în plus acestei cărți este o însemnare a învățatului englez Ioannes Gravius Anglus (John Graves) care îi dăruiește volumul lui Meletie Syrigul, cel mai mare teolog grec din secolul al XVII-lea. Meletie Syrigul a locuit o vreme și în Moldova unde a participat la lucrările Sinodului de la Iași (1642), după ce în 1632 ținuse și o cuvântare la hirotonia mitropolitului Varlaam al Moldovei. Redăm dedicația latină de pe carte și traducerea ei: *Reverendissimo et sapientissimo Viro D(omino) Meletio Syrigo Hieromonacho Sacrae Theologiae et humaniorum lit(terarum) longe peritissimo in amoris et observantiae testimonium, hoc mimosinon laetus lubensque donavit.* (traducere: Ioannes Gravius Anglus a dat cu bucurie și cu plăcere acest dar de aducere aminte bărbatului preavrednic de stimă și preaînțeleptului domn Meletie Syrigul ieromonahul, cu mult cel mai priceput în teologia sacră și în cultura literară umanistă, spre mărturie a dragostei și considerației). Presupunem că volumul provine din celebra bibliotecă a familiei Cantacuzino deoarece și tatăl (postelnicul Constantin) și fiul (stolnicul Constantin) au studiat în Italia ca și Meletie. Dar este posibil ca Meletie Syrigul să-i fi dăruit postelnicului, la rândul său, cartea (cei doi fiind contemporani). În schimb, semnătura stolnicului Constantin Cantacuzino a fost identificată pe un volum de format în quarto: *Kathihisis iera* apărut la Veneția în 1651 care îl are ca autor pe Nikolaus Voulgaris.

Pe alte volume își scriu numele: un Panaghiot din Trapezunt, un Manuil Antonio din Creta, un Toma Castriotul; un misterios ieromonah Filotei *Peristeriotul Trapezuntiul* își pune în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, numele și data ex-librisului, pe foarte multe volume. Nu am reușit să aflăm cine era acest Filotei ieromonahul, dar se vede că a avut o bibliotecă impresionantă; și Biblioteca Sf. Sinod deține cărți semnate de el și chiar un manuscris al acestuia, dar cercetarea va continua...

Pe un tom voluminos conținând operele complete ale Sf. Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei imprimate la Colonia, în 1686, s-a semnat mitropolitul Filaret al Mirelor, fost episcop de Râmnic (cu o bogată activitate tipografică),

mitropolit al Ungrovlahiei și stareț la Căldărușani (+ 1794). Mitropolitul Neofit al II-lea al Ungrovlahiei (+1850) a iscălit pe cartea cuprinzând cele *Două Apologii și Dialogul cu iudeul Tryphon* aparținând Sf. Iustin Martirul și Filosoful, lucrare apărută la Londra, în 1722 (nr. 125). Tot pe această carte semnează și monahul patriot și cărturar, Nicolae (Nifon) Bălășescu (+1880), primul director al *Seminarului Nifon* din București. Pe un *Arhieraticon* imprimat la Veneția în 1773 (nr. 137) au iscălit: mitropolitul Calinic Miclescu, fratele său, Sofronie Miclescu pe când era episcop de Huși și episcopul Partenie al Dunării de Jos; toți trei au fost pe rând, mitropoliți ai Moldovei. Pe o interesantă lucrare imprimată la Petersburg în 1797 (nr. 142), sub îngrijirea unui profesor de la Academia domnească din Iași, au semnat pe rând, mitropoliții Veniamin Costachi și Calinic Miclescu, apoi profesorul C. Erbiceanu ulterior, cartea a intrat în biblioteca Internatului Teologic. Să nu uităm că prezența grecească a fost substanțială în Țările Române. Învățații greci au scris și au publicat mult la noi, contribuind la apărarea credinței de influențele eterodoxe. Cert este că în Țările Române se citeau atât de către greci cât și de către pământenii, cărți în limba greacă clasică și în cea bizantină. Existau destule mănăstiri închinată în care slujba se desfășura în grecește. Între cărțile din fondul facultății s-au păstrat și câteva ediții foarte vechi de: Mineie, Tipicoane, Penticostare, Triodioane, Praxisuri (Faptele Apostolilor) toate imprimate la Veneția. Bunăoară, mănăstirile Banu (ctitorie cantacuzină din Buzău) și Nucet (Dâmbovița) au deținut astfel de cărți de cult (nr. 93, 105). Pe lângă aceste cărți de strană, au avut o mare circulație la noi, edițiile lucrărilor monahului Agapie Landos: *Amartolon sotiria* (prima ediție, Veneția, 1641- nr. 68) și *Neos paradisos*; lor li se alătură *Viețile sfinților* de Maxim Margunios (după care s-a inspirat și mitropolitul Dosoftei). Menționăm câteva tipărituri deosebit de rare care se regăsesc în fondul studiat: Damaschin Monahul, *Thesaurus* (Veneția, 1603- nr. 48), Meletie, Arhiepiscopul Alexandriei, *Peri tis arhis tou Papa ș.a.*, (Constantinopol, 1627- nr.62), Matei Cygala, *Nea Synopsis Diaforon Istorion* (2 exemplare, Veneția, 1637-nr. 66). O altă raritate este și ediția din 1714 a *Didahiilor* lui Ilie Miniati; nu lipsesc *Mărgăritarele* Sf. Ioan Gură de Aur (Veneția, 1681) după care au tradus frații Greceanu în limba română, precum și frumoasa *Istorie a Țării sfinte*, scrisă de patriarhul Hrisant Notara al Ierusalimului, lucrare impozantă prin conținut, format și legătură (nr. 127). Din șirul descoperirilor, nu putea lipsi celebra *Filocalie*, lucrare voluminoasă apărută la Veneția în 1782, cu puternice reverberații culturale și spirituale în Țările Române.

Ne-au atras atenția și câteva cărți publicate cu finanțarea unor domnitori din Țările Române. Amintim cunoscutul tratat de istorie aparținând patriarhului Nectarie al Ierusalimului, (Veneția, 1677), fiind vorba despre o lucrare realizată la Iași, din porunca lui Antonie Ruset, domnul Moldovlahiei căruia îi și este închinată (nr. 85). Urmează *Biblia sacra* apărută în grecește la Veneția în 1687, cu suportul financiar al lui Șerban Cantacuzino, cu un an înainte de Biblia de la București. Pomenim o lucrare rară și mai puțin cunoscută: *Arhieraticonul* din 1714 (nr. 121),

publicat la Veneția cu aportul lui Constantin Brâncoveanu, de către Mitrofan de Nyssa, duhovnicul său, viitor mitropolit al Ungrovlahiei. Îndelungata și fidelă prietenie dintre Nicolae Mavrocordat și patriarhul Hrisant al Ierusalimului s-a reflectat și în sprijinul acordat ierarhului de-a lungul timpului, pentru a-și tipări cărțile. Aici ne referim la o altă lucrare impozantă a lui Hrisant, sprijinită de Nicolae Mavrocordat, și anume *Introducere în geografie* (nr. 122), imprimată la Paris în 1716 pe când Hrisant era arhimandrit al Sfântului Mormânt. Domnitorului Constantin Mavrocordat al Moldovlahiei i-a fost afierosită în 1742, lucrarea *O metanon didaskomenos*, aparținând lui Emanuil Romanitos Cretanul (nr. 131) iar lui Mihail Șuțu al Ungrovlahiei, editorul îi închină cartea lui Nichita al Heracleei, *Seira ton pateron eis ton makarion Iov* (nr. 141), apărută la Veneția în 1792. Impresionantul corpus cuprinzând opera completă a Sf. Ioan Gură de Aur, în aproape 10.000 de pagini, într-o ediție venețiană îngrijită de Montfaucon, aflată în mai multe exemplare în vechea bibliotecă a Mitropoliei, ne aduce date despre capacitatea învățaților români de a fi la curent cu cele mai bune ediții critice și de a le utiliza la traduceri. Legat de lucrarea amintită, credem că am deslușit unele date interesante din activitatea mitropolitului cărturar Grigorie Dascălul, detaliile fiind cuprinse în nota de la nr. 129².

Nu lipsesc exemplarele care au făcut parte cândva, din bibliotecile unor instituții catolice: Școala piaristă, Ordinul Minorit, colegiul iezuit din Cluj și Viena (vor fi fost aduse după asedierea Vienei de către turci).

Cel mai vechi exemplar din acest fond este o tipăritură de Aldus Manutius (Veneția, 1515, nr. 1)

*

În cele ce urmează, vom prezenta o listă cronologică a cărților pe care le-am socotit mai importante, luând în considerare vechimea, conținutul și posesorii. Așadar, ne-am oprit în mod special, asupra secolelor XVI și XVII, iar acolo unde am găsit interesante unele ediții din secolul al XVIII-lea, le-am adăugat și pe acestea.

Din cauza volumului mare de lucru, ne-am limitat la a reda informațiile minime privind descrierea cărților și deci, nu ne-am propus să întocmim un catalog propriu-zis. O fișă de descriere, în cazul de față, cuprinde următoarele rubrici: autor și titlu (titlurile au fost reproduse cu italic bold), loc și an de apariție; format; număr de pagini/file; limba în care este scris textul; legătura cărții; însemnări. Menționăm că toate volumele descrise au aplicată ștampila *Facultății de Teologie Ortodoxă din București*, cu ocazia inventarierii din anul 1981, motiv pentru care n-am mai specificat acest lucru, la fiecare volum în parte. Deși titlul trebuia redat întocmai, conform foii de titlu, unele opere au fost descrise cu titlul tradus în română pentru a fi mai accesibil, la fel și în cazul unor însemnări de posesiune. Când am avut de-a face cu un coligat, nu am mai reluat unele date care se repetau (de pildă, formatul și descrierea copertilor), în ceea ce privește dubletele și

tripletele, am descris toate exemplarele și am subliniat dacă s-au constatat diferențe față de primul.

Informațiile reconstituite de noi au fost încadrate între paranteze drepte. Acolo unde însemnările au fost ilizibile, am pus puncte de suspensie. Am adăugat între paranteze rotunde unele date suplimentare importante pe care le oferea cartea, de pildă proprietarul oficinei în care a fost imprimată lucrarea (Aldus Manutius etc.). Pentru identificarea multora dintre volumele grecești ne-am folosit de utila lucrare a lui E. Legrand, *La Bibliographie hellenique...* Când am citat din aceasta, nu am mai reprodus titlul întreg, ci doar minimele date de identificare: secolul, tomul și pagina.

Menționăm că mai sunt multe volume interesante pe care fie le-am scăpat din vedere, fie nu am avut vreme să le descriem, dar fondul fiind în curs de inventariere și sistematizare, suntem siguri că va oferi în viitor și alte prețioase informații. Valoarea sa inestimabilă confirmă o dată în plus, preocupările cărturărești ale clericilor și ale celorlalți intelectuali de la noi, pentru care scrierile teologice (în special biblice și patristice) serveau de hrană spirituală și instruire culturală.

NOTE

¹ Biblioteca Seminarului Central are o poveste interesantă și importantă, având în vedere bogățiile pe care le păstra. Se cunoaște faptul că Biblioteca Națională de la Sf. Sava a primit în 1836, o parte din cărțile vechii bibliotecii a Mitropoliei, iar în 1868, o altă parte din acestea au ajuns la *Seminarul Central* din București. Există chiar un catalog întocmit în 1868 (Biblioteca Academiei Române, Ms. rom. 4978), cu cărțile din vechea bibliotecă a Mitropoliei, predate Seminarului Central. Martor la mutarea cărților din „casele de jos” la Seminar, a fost mitropolitul Moldovei, Partenie Clinceni, care pe atunci era elev. El a și lăsat câteva notițe despre acest moment. Vechea bibliotecă a Mitropoliei fusese îmbogățită de mitropolitul Neofit Cretanul cu propria bibliotecă și cu un fond important de carte, preluat în contul unei datorii, de la domnitorul Constantin Mavrocordat. În prezent, o parte dintre aceste volume se află în Biblioteca Sf. Sinod. A se vedea lucrarea noastră *Cărți din Bibliotecile medievale românești păstrate în Biblioteca Sfântului Sinod*, București, 2011.

² În studiu, lucrările au fost numerotate și pentru a fi mai ușor identificate atunci când facem referință la ele, le-am trecut numărul în paranteză.

Spre exemplificare reproducem doar câteva din cele 143 de notițe bibliografice realizate pentru acest fond (numerele semnalate în studiul nostru).

Secolul al XVI-lea

1. *Auli Gellii Noctium Atticarum, Libri undeviginti*

Veneția, 1515 (Aldus Manutius).

În 8°, 30 file nenumerotate + 189 file numerotate + 51 file nenumerotate, lb. latină.
Demireliură.

Cu numeroase note de lectură.

Secolul al XVII-lea

48. Damaschin Monahul, [*Thesaurus*]

Veneția, 1603 (Antonio Pinelo).

În 4°, filele sunt numerotate pe caiete, lb. greacă, la finalul cărții se păstrează colofonul.

Legătură veche din piele maro-brun cu ornamente geometrice.

Ediție foarte rară.

62. Meletie, Arhiepiscopul Alexandriei, *Peri tis arhis tou Papa*

Gheorghios Korresiou Tou Hiou, *Dialexis meta tinou tes phraron*

Nilou, Arhiepiskopos Thessalonikis, *Biblia dio* (I- Peri ton aition tis ekklesiastikis distaseos; II- Peri tis arhis tou papa)

Gavriil tou Sevrou, tou ek Monemvasias Tapeinou Mitropolitou Philadelphias, *Ekthesis; Peri tis Beta diaforas* ș.a.

[Constantinopol, 1627]

În 4°, 1f. nenumerotată + 191 p.

E. Legrand (sec. XVII, vol. I, pp. 241-243) consideră lucrarea ca fiind *de la plus grande rareté*. Aceasta deoarece ea este o carte de polemică împotriva latinilor susținută fervent de către Chiril Lukaris, patriarhul martir al Constantinopolului. Dat fiind conținutul și contextul publicării, nu s-au trecut pe volum locul și anul de apariție. Biblioteca Sf. Sinod mai deține încă un exemplar al acestei rarități.

66. Matei Cygala, *Nea Synopsis Diaforon Istorion*

Veneția, 1637 (Ioan Antonio Iuliano).

În 4°, 9 file nenumerotate + 524 p., lb. greacă.

Piele maro cu resturi de închizători; lipsă jumătate tăblie de lemn. Pe coperta IV mențiuni ale anilor 1644, 1726, 1761.

Acest onograf (hronograf) ce se cheamă Fârful învățaturii este al popii Hristei din ... mănăstirii Negoiești.

Notă: Mănăstirea Negoiești este ctitorită de Matei Basarab în 1649 și se află în jud. Călărași.

68. Agapie Monahul, *Amartholon sotiria*

Veneția, 1641.

În 4°, are trei părți, fiecare cu paginație proprie (lipsesc foaia de titlu și alte pagini).

Demireliură.

Aceasta este prima ediție a lucrării și este cotate de E. Legrand (sec. XVII, tom. I, pp. 413-415) ca fiind rară.

85. [Nectarie al Ierusalimului Cretanul], *Epitomi tis ierokosmiki istorias*
Veneția, 1676 (frații Glykis).

In 4°, 448 p. (lipsă foaia de titlu), limba greacă, ediție realizată la Iași din
porunca lui Antonie Ruset, domnul Moldovlahiei căruia îi și este dedicată.

Legătură veche din piele maro (degradată).

Ilie Rosset [Russet] vel Spătar.

C. Erbiceanu.

Notă: exemplarul are filele foarte uzate, ceea ce indică o utilizare intensă.

93. *Minei pe luna iulie*

Veneția, 1672 (N. Glykis).

In folio, 159 p., text grecesc.

Legătură din piele maro fără ornamente.

Pe coperta I este lipită o etichetă pe care este aplicată o ștampilă rotundă cu
textul: *Parochia rurală Nucetu Sf. Gheorghe, com. Cazaci*; în continuare este scris
cu cerneală: *Mănăstirea Nucetu din jud. Dâmbovița și un nr. de bibliotecă: 29 / 1910.*

Pe forțaț la început: *Să să știe de când am fost eu cântăreț la mănăstirea
Banul.. de părintele Dionisie de la Ciolanul.*

- *Această sf. carte(text tăiat la legat).....mănăstire ce să cheama Nucet și
am scris eu Costandin logofat că cine va fura-o să fie afurisit și anatema și al
dracului și să n-aibă judicată în împărăția cerurilor. 7252 (1744).*

- *Această sfântă și dumnezeiască carte ce să cheamă minei iaste a sfintei și
dumnezeieștii mănăstiri ce să cheamă Banul și am scris eu Costache logofăt.*

Pe forțaț la final, notează și un cântăreț venit la mănăstirea Banului în 1822.

Notă: M-rea Banu aflată în orașul Buzău este ctitoria lui Andronie
Cantacuzino, mare Ban în sec. XVI Cf. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al
monumentelor feudale din Țara Românească*, I, pp. 112-113.

105. *Minei pe ianuarie*

Veneția, 1683 (Andrea Iuliano).

In folio, 164 p., lb. greacă.

Piele maro.

Pe coperta I lipită o etichetă: *Măn. Nucetu din Județul Dâmbovița, 1910.*

O ștampilă *Nucet, Com. Cazaci.*

Secolul al XVIII-lea

121. *Arhieratikon*

Veneția, 1714.

In folio, 2 f. nenum. +59 p.

Notă: Publicat cu finanțarea lui Constantin Brâncoveanu de către duhovnicul
acestuia, mitropolitul Mitrofan al Nyssei, devenit în 1716, mitropolit al Ungrovlahiei.

Volumul, cotate de Legrand ca fiind rar, este impozant ca dimensiune și calitate: pe hârtia groasă, textul este tipărit cu roșu și negru, fiecare liturghie din cele trei, deschizându-se cu o frumoasă gravură a sfântului autor. Aceasta este ultima tipăritură care apare cu finanțarea lui Constantin Brâncoveanu, cu câteva luni înainte de martiriul acestuia. În prefața cărții, mitropolitul Mitrofan amintește și de o liturghie imprimată tot în 1714. Arhieraticonul este cartea de slujbă a episcopului; în Țările Române a circulat în manuscris, nevoia unei astfel de cărți fiind adânc resimțită, fapt exprimat de numărul de copii păstrate (și avem în vedere că nici vlădicii titulari nu erau numeroși în Țările Române).

122. Hrisant Notara – *Introducere în geografie...*

Paris, 1716.

In folio, 3 file nenumerate + 176 numerotate + 3 nenumerate, lb. greacă.

(cu finanțarea lui Nicolae Mavrocordat al Ungrovlahiei pomenit pe foaia de titlu precum și în prefața dedicatorie).

Pergament.

125. Iustin Martirul și Filosoful, *Două Apologii și Dialogul cu iudeul Tryphon*

Londra, 1722.

In folio, 20 file nenumerate + 468 p., lb. greacă și latină.

Pergament.

Ex libris în greacă: *din ale lui Neofit al Ungrovlahiei.*

Nicolai Bălășescu Theologiae Professoris.

127. Hrisant Notara, *Istoria și descrierea Țării Sfinte*

Veneția, 1728.

In folio, 3 file nenumerate + 136 p., lb. greacă.

Pergament.

Seminarul Central din București.

129. Sf. Ioan Hrisostom (Gură de Aur), *Opera omnia* (ed. Montfaucon)

Veneția, 1734- 1741 (XIII tomuri, lb. greacă).

In folio mare (41 cm X 27 cm), T. I- 888 p., II- 863 p., III- 858 p., IV- 808 p., V- 822 p., VI- 618 p.+ 240 p., VII- 848 p., VIII- 548 p.+ 306 p., IX- 873 p., X- 872 p., XI- 867 p., XII- 838 p., XIII- 328 p. + 51p. + 114 p.

Legate în pergament.

Internatul Teologic din București.

Notă: Într-un schimb de 7 scrisori purtate între 24 ianuarie și 24 februarie 1832 de către mitropolitul Grigorie Dascălul (întors din exil de la Chișinău și staționat la Buzău) cu locțiitorul său de la București, episcopul Neofit de Râmnic am aflat următoarele: mitropolitul cărturar îi cere ierarhului de la București să-i trimită grabnic tomurile Sf. Ioan Gură de Aur cele legate cu alb ca să epitorisească

cuvintele sfântului cele tălmăcite la Chișinău. Episcopul Neofit îi trimite mitropolitului două volume găsite de Ioniță cămărașul la Mitropolie. Acesta îi răspunde că la Chișinău a împrumutat de la un prieten toate volumele și a selectat din ele *vreo 60 de Cuvinte*, și prin urmare, acum, la Buzău are nevoie din nou, de toate, ca să le *epitiorisească*. Deci, mitropolitul îl roagă iarăși pe episcopul Neofit de la București să-i expedieze și restul de volume, prin dascălul Straton. Episcopul Neofit întreabă *câte tomuri sunt de toate* ca să știe să le ceară logofătului Ioniță de la biblioteca Mitropoliei. În data de 9 februarie 1832, mitropolitul Grigorie îi răspunde: *Iar pentru tomurile Sf. Ioann însemnez frăției tale că acestea doaosprezece sunt la număr, din care trimițându-mi-să doao, au rămas zece, cu aceeaa legătură legate* (cu alb, adică pergament n.n.). *Pre acestea le-au avut și răposatul pâr. Dositei în Brașov, că aceale doao să întâmplase să fie la mine și când am purces la Chișinău, le-am lăsat grămadă* (pe toate n.n.) *în bibliotică.* În 24 februarie, mitropolitul Grigorie confirmă primirea *tomurilor* prin dascălul Straton (scrisorile au fost publicate de prof. Const. N. Tomescu în lucrarea *Mitropolitul Grigorie al IV-lea al Ungrovlahiei*, Chișinău, 1927, v. Anexe). Având în vedere că volumele descrise de noi, legate în pergament alb, sunt din vechea bibliotecă a Mitropoliei, putem crede că despre ele este vorba în schimbul de epistole dintre cei doi ierarhi, lămurindu-ne, totodată, și sursa (izvodul) traducerilor în românește a celor două volume apărute în anul imediat următor scrisorilor: *Cartea ce să numește împărțirea de grâu a Sf. Ioan Gură de Aur* (București, 1833-57 de cuvântări) și *Carte ce să numește Puțul Sf. Ioan Gură de Aur* (București, 1833-48 de cuvântări).

În același fond adus de la Facultate la Sf. Sinod mai există încă o serie de exemplare cu operele Sf. Ioan Gură de Aur (ed. Montfaucon) legate în piele și carton, pe care s-a semnat în 1824, în grecește, *episcopul Neofit al Râmnicului*, viitor mitropolit al Ungrovlahiei. Adăugăm și faptul că deși am descris XIII tomuri, doar XII conțin operele Sf. Ioan Gură de Aur, cel de-al XIII-lea cuprinzând elemente biografice despre autor, culese din lucrările mai multor istorici antici, fapt pentru care mitropolitul Grigorie nu l-a cerut și pe acesta. Cu siguranță, odată cu revenirea la București, mitropolitul a reșezat în biblioteca Mitropoliei tomurile împrumutate. Tragem câteva concluzii: vlădiciei și monahii cărturari din mănăstiri erau la curent cu ultimele ediții critice ale operelor patristice editate științific în Occident (am identificat multe alte ediții grecești cu opere patristice care provin de la mănăstirea Căldărușani, cel mai mare centru cărturăresc din Valahia de la finele veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea); ediția de față a operelor Sf. Ioan Hrisostom, realizată de Montfaucon, este cea mai bună și mai completă ediție a scrierilor hrisostomiene până la J.P. Migne (care tot după Montfaucon a preluat). Apoi, biblioteca Mitropoliei era înzestrată, organizată și întreținută corespunzător, de vreme ce cărturarii români aveau la îndemână, la nevoie, lucrări pe care le foloseau la traduceri în limba română.

131. Emanuil Romanitou tou Kritos, *O metanon didaskomenos* (Afierosită domnului Const. Mavrocordat al Moldovlahiei).

Veneția, 1742 (N. Glykis).

In 8°, 246 p.

Piele maro (legătură elegantă).

137. **Arhieratikon**

Veneția, 1773

In folio, 76 p. + 7 file manuscrise nenumerotate care conțin rugăciuni în limba română; între filele cărții se află mai multe fișe cu traduceri ale textului grecesc în română. Legătură din piele maro cu o cruce stilizată pe coperta I, iar pe coperta IV se află un medalion aurit cu Răstignirea Mântuitorului.

Pe foaia de gardă: + *Calinic Miclesco*.

+ *Calinic*.

Patriarhia Română - Biblioteca Centrală.

Pe foaia de titlu: *Patriarhia Română - 1963*.

+ *Calinic*.

+ *Partenie, episcopul Dunării de Jos, București, 1887*.

La pagina 7: *Sophroniou, episkopou Housiou* (este vorba despre Sofronie Miclescu, atunci episcop al Hușilor).

141. Nichita al Heracleei, *Seira ton pateron eis ton makarion Iov*

Veneția, 1792 (dedicată lui Mihail Șuțu al Ungrovlahiei).

In 4°, 17 p. + 383 p. lb. greacă.

Demireliură.

Seminarul Central din București.

142. Adam Zirnikaviou, *E Lipai dodeka ton 19 pragmateion ton peri ekporevoseos tou Agiou Pnevmatos ek monou tou Patros; Markou Ephesou tou Eugenikou, Theophilou tou Koridaleou pros Sophronion Pokzaski retora tis en Kievio sholis kai en Iassio tis Moldavias higoumenosanda Apanthisis (Tomos B)*

Petersburg, 1797.

In folio, 3 f. nenum. + 744 p. (lipsă finalul), text grecesc.

Din ale lui Veniamin (Costachi) al Moldovei (scris în grecește).

+ *Calinic (Miclescu)* (ștampilă cu scris cursiv).

C. Erbiceanu.

Internatul Teologic din București.